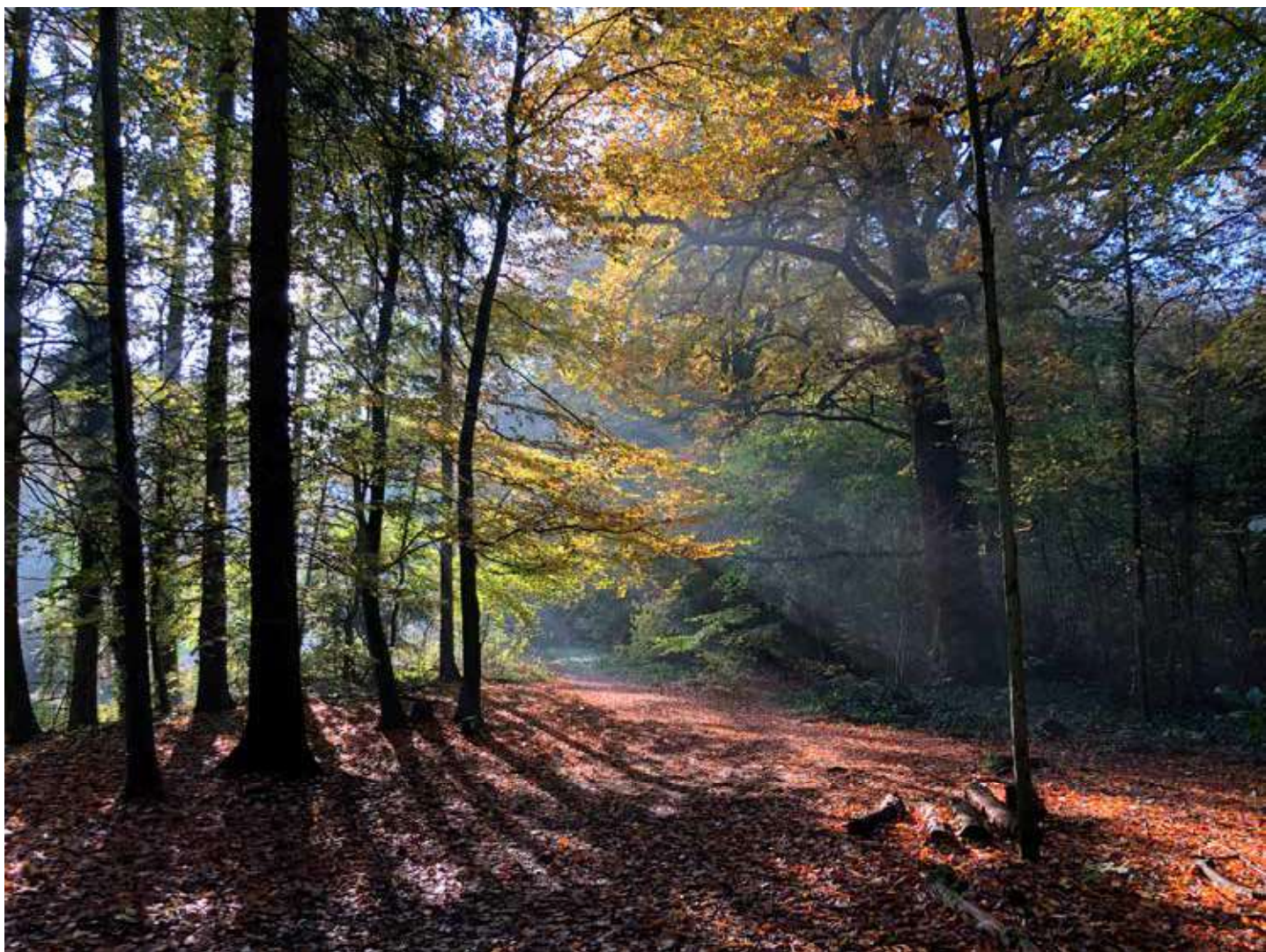

Hoe keer je de kansen voor Groenendaal?

Marloes van Buuren

Als je je verdiept in kritische artikelen, filmpjes en andere berichten over Groenendaal, overvalt je een grote treurigheid. Te veel mensen, te veel honden, te weinig kansen voor de natuur. Valt daar iets aan te doen? En hoe is het vanaf de opening van het wandelbos in 1913 gegaan?

▲ *Herfst in Groenendaal, 2024.*

Trots waren burgemeester David van Lennep en zijn wethouders in 1913, en terecht. Het was gelukt om Groenendaal aan te kopen en het gebied zo uit handen te houden van bollenkwekers die op de grond aasden. Het grote terrein op de binnenduinrand was tot dan toe particulier bezit geweest. En nu

werd het een wandelbos voor iedereen, waarin je je verbaasde over wat je er allemaal tegenkwam. De bestaande en vroegere buitenplaatsen hadden hun sporen nagelaten: lanen en zichtlijnen, vijvers, uitkijktoren de Belvédère, bijzondere bomen en opmerkelijke zaken als een schelpengrot en een bank

► Sparrenduin, Kleine Sparrenlaan 1, Bennebroek, bouwjaar 1922/1929, gemeentelijk monument. Deels hout, deels steen. Vergelijkbaar met het Amerikaanse 'foursquare-house'-type, maar in Nederland ontworpen en gebouwd.

▲ Sportkantine RCH, Sportparklaan 6, Heemstede, bouwjaar 1932-1933, gemeentelijk monument.

▲ Tuinhuis Bosbeek, Glipper Dreef 209, Heemstede, bouwjaar onbekend, rijksmonument.

▲ Voormalige directieket bij de bouw van Hageveld (nu atelier en woonhuis), Hageveld 23, Heemstede, bouwjaar 1921, monumentwaardig.

► Heemsteedse Dreef 289, Heemstede, bouwjaar 1921, monumentwaardig. Gebouwd volgens conventionele Noord-Hollandse houtbouwmethoden.

► *Stal, koets-
huis en koetsiers-
woning van
Berkenrode
in het begin
van de vorige
eeuw. Onder de
overkapping,
de spoelplaats,
werden de koetsen
gewassen.*

Berkenrode, rijksmonument

Aarnoud Hendrik van Wickevoort Crommelin, eigenaar van buitenplaats *Berkenrode*, was de eerste Heemstede-naar die een automobiel mocht besturen. Toch liet hij in 1903 nog een nieuw koetshuis bouwen. Dat hij evenals zijn vader een groot paardenliefhebber was, verklaart veel. Op de *Cruquiushoeve* had hij een vermaarde fokkerij van renpaarden.

Het echtpaar Van Wickevoort Crommelin woonde in het grote huis aan de Herenweg, het voormalige *Westerduin*, waar later ook hun zoon Hendrik ging

wonen. Vanwege de drukte op de Herenweg besloten Hendrik en zijn vrouw Olga van Eeghen in 1936 het diep in het park gelegen koetshuis tot woonvilla te laten verbouwen. Het echtpaar bleef kinderloos en zodoende kwam *Berkenrode* in 1956 in bezit van hun petekind Ernst van Eeghen. De familie Van Eeghen is nog steeds eigenaar van *Berkenrode*, de villa wordt verhuurd.

Ipenrode, rijksmonument

Het koetshuis van *Ipenrode* ligt verscho-
len tussen het groen van deze 18de-
eeuwse buitenplaats. In een verkoopakte
uit 1891 wordt het omschreven als 'een
hecht, sterk en ruim koetshuis met twee
stallingen voor zes paarden, hooizolder
en koetsierswoning'.

In de vorige eeuw was *Ipenrode* gerui-
me tijd in bezit van de drukkersfamilie
Enschedé; meerdere generaties hebben
er gewoond. In de zomer van 1944 bood
het koetshuis een veilige schuilplaats
aan twee jongemannen, die tijdens de
door Marinus Vaumont georganiseerde
overval op het politiebureau aan de
Raadhuisstraat wisten te vluchten. Het is
particulier eigendom en wordt, evenals
het hoofdhuis, bewoond. Omdat er nog

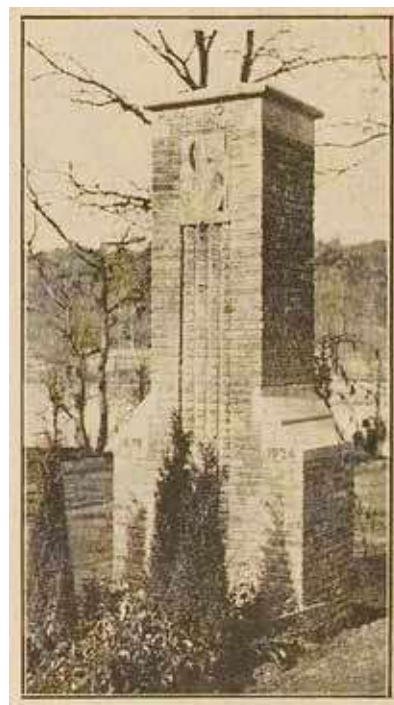
◄ *Het koetshuis van Ipenrode. Er was
plaats voor zes paarden. Foto 1983.*

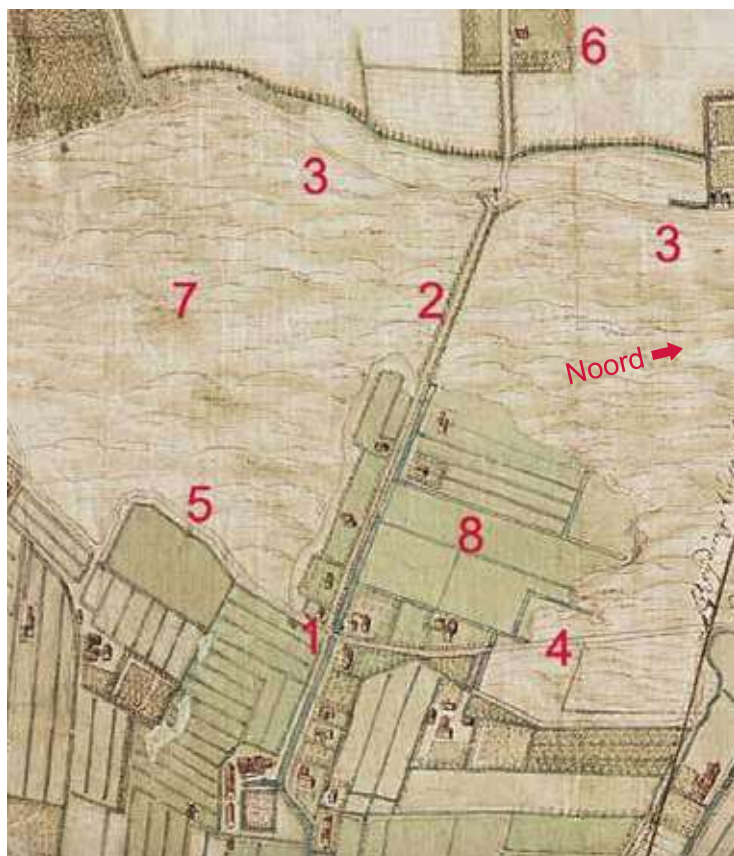
▲ Ingangspartij van de Algemene Begraafplaats, 1930. Ontwerp van Joseph Cuypers, gereed in 1927. Helemaal rechts het gebouw voor de administratie en medewerkers. Vlak daarachter kwam het grafmonument van Van Mourik Broekman.

oudste dochter van de architect Han van Loghem. De familie besloot het geld dat door oud-leerlingen bijeengebracht was bij het afscheid van Van Mourik Broekman te bestemmen voor een grafmonument. Han van Loghem maakte het ontwerp. Het monument werd in maart 1935 geplaatst, wat met foto vermeld stond op de voorpagina van het *Haarlems Dagblad*: 'Het monument, in baksteen uitgevoerd, treft in zijn soberheid en zuivere verhoudingen bovenal door voornaamheid en vriendelijkheid. Het is den man, die het herdenkt, waardig. De velen die Broekman's vrienden waren zullen, als zij het graf op de Algemeene Begraafplaats te Heemstede gaan bezoeken, dit werk als een edel gedenkteken aan dien edelen mensch herkennen.'

In 1969 overleed echtgenote Ariëtte van den Bergh en zij werd later in het graf bijgezet. Toen is waarschijnlijk de granieten plaat met namen aangebracht. Tot die tijd stond enkel in de top van het monument 'H. van Mourik Broekman'.

▲ Het net geplaatste grafmonument in de toen nog volledig lege uitbreiding van de begraafplaats. *Haarlems Dagblad* 11 maart 1935.

▲ Kaart van B.F. Berckerode uit 1643 waarop de zanderij van Bennebroek te zien is. De Bennebroekerlaan (2) is inmiddels aangelegd tussen de oude kern (1) en de Herenweg (3).
4. Binnenweg
5. Schoollaan
6. 's-Gravenmade
7. duin
8. blekerijen.

eigendom af aan de gemeente, na betaling van één gulden. Intussen werden alle wegen verhard en voorzien van riolering en verlichting. De laatste weg die in Bennebroek bestraat werd, was de Reek. Dat gebeurde pas in 1981.

Bennebroekerlaan

De Bennebroekerlaan is pas ontstaan toen de Roohellerzandvaart na 1625 in westelijke richting werd verlengd: vanaf de Roohellerbrug tot aan het einde van de strandwal, waar omstreeks 1660 de Herenweg (Rijksstraatweg) bereikt werd. Het zand, dat vrijkwam na het verlengen en graven van de Roohellerzandvaart, werd afgevoerd via het Haarlemmermeer naar Amsterdam. Daar kon men het gebruiken voor de aanleg van nieuwe stadswijken. Aan de zuidzijde van de Roohellerzandvaart ontstond de Bennebroekerlaan ook wel 'Laan' genoemd. De afgezande duinen aan weerszijden van de Bennebroekerlaan en Roohellerzandvaart waren uitstekend geschikt voor het exploiteren van blekerijen. Vele blekers

vestigden zich in de 17de eeuw dan ook langs de Bennebroekerlaan.

De Bennebroekerlaan werd aan beide zijden met iepen beplant. De weg behoorde toe aan de ambachtsheer die groot belang had bij deze weg, want hiermee werd zijn *Huis te Bennebroek* goed bereikbaar vanaf de belangrijkste weg in Holland: de Herenweg (Rijksstraatweg). Schuin ingegraven kanonslopen stonden op de hoek van de Laan met de Herenweg. Zij gaven de toegang aan naar het huis van de ambachtsheer aan de Binnenweg. Aan de zuidzijde van de Bennebroekerlaan verschenen huizen voor de blekers en kleine woningen voor de dagloners die op de blekerijen werkten. De ambachtsheer was eigenaar van de weg en daarmee verantwoordelijk voor het onderhoud. Tot 1854 was de Laan een zandweg, waarna de eerste verharding met grind plaatsvond. In 1883 werd deze puinweg een klinkerweg.

▲ De Bennebroekerlaan, gezien in oostelijke richting met aan weerszijden kanonslopen en iepenbomen.

Anna Pauw (1633-1673) en de verbroken trouwbelofte

Robin van de Poll

Anna Pauw, het oudste kleinkind van Adriaan Pauw, was geboren in een vermogende en invloedrijke familie. Je zou denken dat er een mooie toekomst voor haar in het verschiet lag. Maar het liep anders. Veel over haar leven komen we te weten uit het verslag van een juridisch proces in 1669. Het verslag geeft inzicht in Anna's persoonlijke strijd en biedt ook een fascinerende blik op de rechtsgang en sociale relaties in die tijd.

▲ In de koets Adriaan Pauw, Anna Ruytenburgh en hun kleindochter Anna Pauw, op de achtergrond Münster. Fragment uit het schilderij van de intocht in Münster, Gerard ter Borch 1646.

Twee schilderijen van A.L. Koster (1859-1937)

In 2024 is de HVHB twee schilderijen van Anton Koster rijker geworden. Eerder is geschreven over deze bollenschilder die in de Koediefslaan in Heemstede woonde (zie *HeerlijkHeden* 150, 2011). Onze vereniging is al in het bezit van een portret van Koster, geschilderd door Louis Hartz (1869-1935) die vanaf 1920 in Heemstede woonde.

Via een veilingssite werd 'Herfstzon in het bosch (Groenendaal)' in 2024 aangekocht: een romantisch tafereel van een stukje Groenendaal door A.L. Koster. We zien achterin in het midden een Lakenvelder, een runderras, herkenbaar aan de witte band. Een soort die nog steeds bij de kinderboerderij in Groenendaal te vinden is.

▲ A.L. Koster, 'Herfstzon in het bosch (Groenendaal)'. Olieverf op houten paneel, 48×35 cm, datering onbekend. Op het etiket aan de achterzijde staan, vermoedelijk door Koster zelf geschreven, de titel en de naam van de eigenaar, zijn zoon Floris Reinoud Koster, en de achternaam van Koster's vrouw, Jongbloed.

Het andere schilderij, voorstellend een doorkijkje vanuit Binnenweg 17 in Heemstede, kregen we in ons bezit via Jan Hulsebosch uit Egmond aan den Hoef. We zien bollenvelden tussen twee panden door, richting het westen.

Omdat het werk gesigneerd was met A.L. Koster, wilden de vrijwilligers in het archief zeker weten of dat inderdaad dé bloembollenschilder Koster was. Hier en daar werd informatie ingewonnen bij taxateurs en restaurateurs, onder andere bij Willem de Winter van E.J. Wisselingh & Co. Hij schatte het schilderij in als een vroeg werk van inderdaad A.L. Koster. Met deze kennis kwamen de eigenaar Jan Hulsebosch en de HVHB tot een heel schappelijke overeenkomst voor de overdracht van het schilderij aan het archief. Restaurateur in ruste Yvonne Couzy uit Heemstede vond dat het werk in goede staat is. Schoonmaak vond ze niet noodzakelijk. Het authentieke zou ermee verloren gaan, is haar mening.